Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 1-чи июль, бараз кюн.
№ 125 (18226)

Багъасы3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Тюбешиу

Къарындаш байламлыкъланы – бийик даражагъа

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну Председателини орунбасары Мадина Дышекова Ростов областьны Мартыновский районундан делегация бла тюбешгенди. Къонакъла республикагъа муниципальный къуралыулукъланы араларында байламлыкъланы кючлендириуню чеклеринде келгендиле. Ала Терк районда болгъандыла, Нальчикде 115-чи Къабарты-Малкъар атлы дивизияны эсгериуге аталгъан ишлеге да къатышхандыла.

Мадина Руслановна бек алгъа къонакълагъа 115-чи дивизияны эсгериу бла байламлы ишлеге къатышханлары ючюн ыразылыгъын билдиргенди. Ол Хорламны 65-жыллыгъын белгилеуню чеклеринде быллай ишлени бардырыу жаш адамланы юйретиуде магъаналы болгъанын чертгенди. «Уллу Ата журт уруш эсибизден бир заманда да кетерик тюйюлдю, сизни республикагъа жолоучулугъугъуз да ол къыйын жылланы, Ростовну къоруулай ёлген жашларыбызны унутмай сакъларгъа себеплик этеригине сёз да жокъду», - дегенди.

Къонакъланы атларындан Мартыновский районну администрациясыны башчысы Александр Солопов сёлешгенди. Ол делегацияны санында келгенле бла таныш дыргъанды. Ала тарых эмда культура бла кюрешген, башха сфералада да ишлеген специалистледиле. Къонакъланы арасында районну музейини директору Екатерина Кармазина, «Мартыновские вести» газетни баш редакторуАлександра Драгунова, районну администрациясыны жаш адамланы ишлери жаны бла специалисти Николай Карнусенко, жаш жырчы Дима Гордиенко, районну Культура юйюню директору Валерий Тарон, дагъыда криминал милицияны таматасы Александр Шостан эм башхала бардыла.

Александр Солопов ала Терк районда иш къалай къуралгъаны бла шагъырейлениргe эм кеслерини сынамларын кёргюзтюрге келгенлерин белгилегенди. Районда жаш адамланы юйретиуге, Ростовну фашист аскерледен къоруулай жанларын берген аскерчилени атларын сакълау жаны бла кёп жумушла бардырылгъанларын да чертгенди. «Бизни ол ишибиз жаш адамлагъа керекди, ол тёлюлени арасында байламлыкъны кючлерге себеплик этерикди», - дегенди.

Ахырында ол Мадина Дышековагъа Мартыновский районну бла Къабарты-Малкъарны Терк районуну араларында байламлыкъланы чеклеринде къаллай ишле бардырылгъанларыны юсюнден хапарлагъан суратлары бла альбом бергенди. Эсигизге салайыкъ: эки районну арасында да къыркъ жылдан аслам заманны ичинде къарындаш байламлыкъла жюрютюледиле.

Мадина Дышекова уа къонакълагъа Элбрусну кёрюмдюсю бла сурат бергенди. Александр Солопов ол район музейде кесине тийишли жер табарыгъын чертгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Къабарты-Малкъарны Культура министерствосу Уллу Ата журт урушда Хорламны 65-жыллыгъын белгилеуню эм «Время собирать камни» деген циклни чеклеринде баш кюн тюбешиу къурагъанды. Ол 115-чи Къабарты-Малкъар атлы дивизияны эсгериуге жоралангъанды.

Эсде тутуу

Жигитликлери бла махтау тапхандыла

Тюбешиу Нальчикде 115-чи атлы дивизияны эсгертмесини аллында митингден бла гюлле салыудан башланнганды. Анга КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Ануар, республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары Мадина Дышекова, Правительствону членлери, Уллу Ата журт урушну ветеранлары, ол санда дивизияда къуллукъ этгенле эм башхала къатышхандыла. Дагъыда Ростов областьны Мартыновский районундан (дивизия бу жерлени къоруулау сермешлеге къатышханды) администрациясыны таматасы Александр Солоповну башчылыгъында делегация келгенди.

Митингни ача, Мадина Дышекова бу жумушла 115-чи атлы дивизияны аскерчилерини жигитликлерини юсюнден керти хапар айтыр мурат бла бардырылгъанын белгилегенди. Аскер бёлюмню къураугъа республиканы битеу жамауаты къатышхан эди: колхозла бла совхозла къумалы атла бергендиле, тиширыула анда къуллукъ этерик жашлагъа чепкенле, башлыкъла, башха миллет кийимле тикгендиле.

Дивизия сермешлеге 1942 жылны жайында къатышханды, немецли бёлюмле кючлю сауутланнганларына да къарамай, душманны жолун тыяр ючюн, жанларын аямагъандыла. Ол жигитлик ёмюрледе сакъланырыкъды, деп, Мадина Руслановна жыйылгъанланы Уллу Ата журт урушда ёлгенлени бир минут шош туруу бла эсгерирге чакъыргъанды.

КъМР-ни Парламентини спикери Чеченланы Ануар урушда ёлгенлени, андан сау къайтханланы жигитликлери адам улу сау къадарда унутулмай, тёлюден-тёлюге ётерге кереклисин чертгенди.

Александр Солопов да 115-чи атлы дивизияны тарыхыны юсюнден къысха айтханды. Ол Сталинградха жан атхан немецлиле бла сермешледе ёлген жерлешлерибизни атлары Мартыновский районда ёмюрледе сакъланырыкъларын чертгенди. Анга бу затла да шагъатлыкъ этедиле: районда аскерчилени хурметлерине 10 эсгериу белги барды, эллени бир-бир орамларына аскерчилени атлары аталгъандыла, орта школлада бири дивизияны атын жюрютеди, районну музейинде да дивизияны жигитлигини юсюнден хапарлагъан экспонатла аслам жерни аладыла.

Уллу Ата журт урушну бла урунууну ветеранларыны Нальчик шахар советини председатели Абдуллаланы Мустафа, хар замандача, кёлю кётюрюлюп сёлешгенди. Ол да дивизияны къуралгъаныны, Сальск ёзенледе этген жигитликлерини юслеринден айтханды. Бюгюнлюкде атлы дивизияда къуллукъ этгенледен жаланда 21 адам къалгъанын, аладан экиси Нальчикде, башхалары республиканы районларында жашагъанларын билдиргенди.

Митингде урушну ветераны, 115-чи атлы дивизияда къуллукъ этген Мусаби Каншаов, Ростовда Сальск ёзенледе сермешде жоюлгъан аскерчилени сабийлери Роза Сабанчиева, Борис Хацуков эм башхала да сёлешгендиле. Митинг эсгертмеге гюлле салыу бла бошалгъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къараула

Комиссия не затла ачыкълагъанды?

Бюгюнлюкде республиканы сабанчыларыны баш борчлары мирзеулюклени тирлигин алыуну къысха болжалда бошау эсе, ол байлыкъны бузулмазча сакълауну да уллу магъанасы барды. Асламында аны жалчытырыкъла мирзеу алыучу предприятияладыла. Жууаплы кезиуге ала къалай хазырланнганларына къарaргъа деп КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну буйругъу бла ведомствола аралы комиссия къуралгъан эди. Озгъан кюнледе ол кесини ишин бошагъанды, ачыкъланнган болум министерствону коллегиясыны жыйылыуунда сюзюлгенди.

Надзорлукъ этиучю органланы келечилери да къошулгъан къауум Прохладныйде, Майскийде, Солдатскоеде, Лескен районда мирзеу алыучу предприятияда, Терк районндагъы чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Элеватор», Нарткъаладагъы «Юг-Зерно» обществолада ол жууаплы жумушха къалай хазырланнганларын тинтгендиле.

Мирзеуню сакълаугъа хазырлыкъны жалчытыугъа аланы асламысы алгъадан киришип, келтирилген арпаны, будайны къуралыулу алып тебиреуню мадарларын этгендиле. Прохладныйдеги, Майскийдеги, Солдатскоедеги мирзеу алыучу предприятиялада, «Элеваторда» бла «Юг-Зернода» мекямлагъа, технология оборудованиягъа тынгылы ремонт этилгенди. Складла былтырдан къалгъан кир-кипчикден тазаланнгандыла, дезинфекция бардырылгъанды. Тийреле тюзетилип, керек жерлеге асфальт салыннганды.

Ол предприятиялада базман мюлк, мирзеуню къотарыуда, жюклеуде керек болуучу тазалаучу техника тап халгъа келтирилгенлери тохташдырылгъанды. От тюшюуню болдурмауну мадарлары этилгендиле: суу жыйылгъан жерле толтурулгъандыла, отну ёчюлтюуде керек болуучу инвентарь барды, энчи автомашиналагъа къаралгъанды.

Надзорлукъ этиучю организацияны келечилери бир къауум ууакъ кемчиликлени да ачыкълагъандыла эм аланы 15-чи июльгъа дери кетерирге деген кёргюзтюу этилген эсе да, саулай алгъанда, огъары саналгъан предприятияла мирзеу алыугъа хазыр болгъандыла деген багъа бичилгенди. Алай бла иш къуралыулу башланнганды.

Жарсыугъа, аллай чекге жеталмгаъанла да бардыла. Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствону химизация эм мелиорация бёлюмюню таматасы Ирина Балкарова билдиргеннге кёре, Лескен районндагъы мирзеу алыучу предприятияда мекямлагъа, бирси сооружениялагъа, технология оборудованиялагъа ремонт этилмегенди. Складланы асламысында былтырдан къалгъан кир-кипчик, кетерилмегендиле. Чыракъла окъуна жараусуз халдадыла. Предприятияны таматаларына тийре жыйышдырылмагъаны, арбаздагъы суу орун къургъакълай къалып тургъаны, от ёчюлтюуде керек болуучу инвентарь болмагъаны ючюн да тырман эшитирге тюшгенди. От ёчюлтюучю автомашина да бузулуп, жарарча халгъа келтирилмезча болуп турады.

«Кабардино-Балкарский центр стандартизации, метрологии и сертификации» федеральный къырал учреждениены специалистлери бу предприятияны лабораториясында ёнчелеучю керекле тийишли даражада болмагъанларын, базман мюлкге бир ненча жылны къаралмагъанын ачыкълагъандыла. Ол затланы юслеринден предприятияны таматаларына къаты эсгертилгенди.

Кемчиликлени кетериу жаны бла жумушла белгиленнгендиле, шёндю ала толтурула турадыла. Стандартизация араны келечилери чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Малкинское хлебоприёмное предприятие» обществода да базман мюлкге эм жюклеучю-къотарыучу оборудованиягъа къаралмагъанын, лабораториясы аттестациялаудан ётдюрюлмегенин, алай бла мирзеуню алып тебиреуге хазырлыкъ болмгъанын белгилегендиле.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Тирлик жыйыу

Жер къыйынны къайтарады

Тирлик жыйыуну заманы терк ёзенине да жетгенди – кюзлюк арпаны оруу районну хар къалайында да кюнден-кюннге кюч ала барады. Саулай айтханда, ол жууаплы ишге тынгылы хазырланып тюбеуге жер-жерледе тийишлисича къайгъырылгъанды.

Районну жер-жерли администрациясыны эл мюлк бёлюмюню таматасы Тимур Лиевич Вадахов биринчи тирликни жыйыугъа, башчылыкъ этген штабха да ол тamaталыкъ этеди – бизге билдиргеннге кёре, ала сюргю жерлеринде арпа, будай, нартюх, чёплеу эм башха битимле ёсдюредиле. Алчы агротехника жорукъла излегенча тынгылы къаралгъаны себепли быйыл сабанладан бла бахчаладан ахшы тирлик жыйылыргъа ушайды.

Анга бюгюнлюкде арпа сабанладан алыннган тирлик да шагъатлыкъ этеди – хар гектардан 34-36 центнер мирзеу уулады. Мухамед Бузараев, Хасан Адамоков, Анзор Жиляев, Аслан Гершишов башчылыкъ этген аренда коллективлени, фермер мюлклени сабанларыны тирликлиликлери уа андан да игиди.

- Коллектив мюлклени арасында уа мен «Жангы Малкъар» агрокомпанияны атын энчи белгилеп айтыргъа сюеме, - дейди бизни ушакъ нёгерибиз. - Кертиди аны кюзлюк арпасы кёп тюйюл эди - ол битим быйыл отуз гектарда ёсдюрюледи. Ол орулуп бошалгъанды. Агрокомпанияны будай сабанлары уа минг гектар жерни аладыла. Хар не жаны бла тынгылы къаралгъаны себепли будай бек аламатды. Мюлкде аны тирлигин жыйыу башланнганды.

Бизни корр.

Контртеррорист операция

Праволу низам тохташдырылады

Тюнене Правительствону юйюнде РФ-ни Федеральный къоркъуусузлукъ службасыны официальный келечиси Наталья Боровицкая республиканы асламлы информация органларыны келечилерине Элбрус районда 2009 жылда 30-чу июньдан контртеррорист операция башланнганыны юсюнден билдиргенди. Ол Россейни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны таматасы -КъМР-де оператив штабны башчысы генерал-майор В.А.Сердюкну оноуу бла бардырылады. Ол оноуну Россейни ФСБ-сыны директору армияны генералы А.В.Бортников да къабыл кёргенди.

Наталья Боровицкая журналистлеге окъугъан информация билдириуге кёре, законсуз сауутланнган къауумланы членлери арт заманлада кеслерини аманлыкъ ишлерин тирилтгенлери бла байламлы Элбрус районда хал осалгъа кетгенди. 2007 жылда июньдан башлап шёндюге дери анда террорист халлы 32 иш этилгенди (чачдырыула, атдырыула). Аланы асламысы право низамны сакълаучу органлада ишлегенлеге къажау бурулуп эдиле.

Ол кезиуню ичинде сауутланнган чабыууллукълада бла чачдырыулада аланы 9 къуллукъчусу ёлтюрюлгенди, 27 милиционер бла 5 граждан адам жаралы болгъандыла. Быйыл да май-июнь айлада боевиклени къоллaрындан милицияны 1 къуллукъчусу ёлгенди, 4-сю да жаралы болгъандыла.

Право низамны сакълаучу органланы къолларында болгъан шартлагъа кёре, Элбрус муниципальный районну Тырнауз шахарыны, Кёнделен, Бедик, Быллым, Тегенекли, Терс-Къол, Элбрус, Нейтрино, Огъары Бахсан эллерини тийрелеринде законсуз сауутланнган къауумланы республиканы жеринде террорист ишле этген, диверсия-террорист акцияла бардырыргъа планлары болгъан членлери бугъуп айланадыла. Мамыр адамланы жашауларына аладан уллу къоркъуу чыгъады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

АЛИМНИ ОЮМУ

Гитче бизнес уллу кризисни кезиуюнде

Битеудуния финанс кризисни хатасы бизни къыралгъа да жетгенди. Шёндюгюлю Россейни экономика амаллары (модели) хайырлы болмагъанларын да кёргюзтгенди. Сырьёну тыш къыраллагъа жибериу, кесибизде чыгъарыуну орнуна импорт товарланы, жумушланы, технологияланы хайырланыу, налог тёлеуню социальный жаны бла магъаналысыз, коррупцияны мадарларын кийириуге ышаныулукъ этилгени кёп тюрлю чюйреликлеге элтеди.

Мындан арысында айныуну жолларын сайлау, бизнесге жарашхан болумла къурау жаны бла мадарла, чиновниклени ишлерине жамауатны жанындан контрольлукъ этилирин жалчытыу, коррупция жиберилип жарамазлыгъы эм башха жарсыула обществону сюзюуюне берилирге керекдиле. Къыйын кезиуде экономиканы айнытырыкъ кюч жаланда гитче бизнес болгъанын къырал да, жамауат да ангылагъандыла. Ол себепден Правительствону декларацияладан шарт мадарлагъа кёчюуюню уллу магъанасы барды. Къыралны, бизнесни эм жамауатны араларында ышаныулукъну къайтарыу кризисге къажау мадарланы жашауда бардырыуну баш амалыды.

Экономика эм финанс тинтиулени болумун игилендириу жаны бла жарашдырылгъан мадарланы тинтиу Арада тамамланнган ишле эм башха авторланы кёргюзтюулери кёп тюрлю жарсыуланы, ол санда гитче бизнесни конкуренция, административ тыйгъычла, кадрла, гитче предприятияланы айнытыугъа ахча бёлюу, информация алып турурча онг, инновацияланы кийириу жаны бла проблемаларын ачыкълагъандыла.

Гитче бизнесде конкуренцияны эм конкуренциягъа къошулурча болууну игилиги, аманлыгъы да барды. Бир жаны бла ол предпринимательле арсарлы болурча болум къурайды, кесини бизнесин ачаргъа дегенлени къоркъутхан этеди. Экинчиден а, рынокну айнытыуну магъаналы саууттуду: предпринимательство бла кюрешген адам алыучуланы излемлерин толу жалчытыр ючюн, иши файдалы болуруну къайгъысын кёреди.

Рынок экономика болумлада конкуренция бизнесни файдалылыгъын жалчытыуну бек керекли амалларындан бириди деген оюм тохташдырылгъанды. Алай аны тюз ниетли чеги, къырал заказланы юлешиу жаны бла бардырылгъан конкурслагъа, сайлаулагъа къатышыргъа предпринимательлеге бирча онг бериу болургъа керекдиле. Юлгюге, аллай затлагъа къошулууда керек болуучу къагъытланы жарашдырыргъа болушуу да себеплик этерикди. Гитче предприятиялагъа башчылыкъ этгенлени къурау хунерлерин ёсдюрюуню къайгъысын кёрюрге да тийишлиди.

Къаллай бизнес бла кюрешгенде да, иш байламлыкъла жюрюте билиуню магъанасы уллуду. Ол затха коммуникатив тренингледе юйренирге боллукъду. Аллай борчну тамамлар ючюн, гитче бизнесге болушурукъ битеулю билим берген структураланы – окъуу комбинатланы, технопаркланы болгъанларын хайырланыу неда жангыларын къурау изленеди. Алада юйретиу программаланы жарашдырыргъа, дерслени, ызы бла консультацияла бардырыу, конкурсланы жолу бла сайланнган специалистлени чакъырыу хайырлы боллугъу баямды. Аллай программала къысха заманны ичинде иш усталыкъ алыргъа онг берликдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ДУНИЯДАН ХАПАРЛА

Ветеранлагъа игиликге

Россейни Президенти Дмитрий Медведев бир бёлек законнга, ол санда Уллу Ата журт урушха къатышып, жашау журтлары болмай къыйналып тургъан ветеранланы жууукъ жылланы ичинде фатарла бла жалчытыуну юсюнден законнга да къол салгъанды.

Фракцияланы башчылары бла кенгешиу

Правительствону башчысы Владимир Путин Къырал Думаны депутатларыны фракцияларыны лидерлери бла ушакъ этгенди. Тюбешиуде КПРФ-ни башчысы Геннадий Зюганов, ЛДПР-ни лидери Владимир Жириновский эм «Единая Россияны» таматасы Борис Грызлов къыралда экономиканы, социальный болумланы, ЕГЭ школланы бошагъанланы билимлерин тийишлисича тохташдыргъан амал болмагъаныны юслеринден кеслерини оюмларын айтхандыла.

Правительствону Председатели фракцияланы башчыларыны айтханларына къулакъ салып тынгылагъанды. «Сиз айтхан кемчиликлени барыбыз да бир болсакъ кетераллыкъбыз, аны эсге алып ишлейик», - дегенди премьер. Ушакъны ахырында Владимир Владимирович, Марксны «Капиталыны» сёзлерин тюз келтирмейсе деп, Жириновский тырман этгенлей турады деп, Зюгановха саугъагъа Россейде биринчи чыкъгъан «Коммунист партияны манифестин» бергенди.

Будай сабанла кюедиле

Ставрополь крайда кюзлюк будайны тирлигин жыйыу къыстау барады. Орта эсеп бла 40 центнер тирлик аладыла сабанчыла хар гектардан. Зарланнганла уа сабанлагъа от саладыла. Бир ыйыкъны ичинде 200 гектар сабан кюйгенди – 800 тонна мирзеу.

Сабанчыланы айтханларына кёре, зар адамла, учуз жер къоллу болургъа сюйгенле кюйдюредиле сабанланы. Бу палахдан къутулур муратда фермерле патрульлукъ этедиле. Право сакълаучу органла уа уголовный иш ачхандыла, тинтиуле бардырадыла.

Самолёт тенгизге тюшгенди

Каморы айрыкамланы тийресинде Йеменни «А-310» самолёту 150 пассажири бла бирге тенгизге кетгенди. Къыйынлыкъгъа тюшгенлени къутхарыучу техника, адамла да болмагъанларыны хатасындан излеу-къутхарыу ишле бек акъырын бардырыладыла.

США Иракдан кетеди

Американы Бирлешген Штатларыны аскер кючлери 2011 жылгъа дери Иракдан толусунлай кетерикдиле. Бу кюнлеге дери американлыла 88 постну иракчылагъа бергендиле. Аны бла бирге къыралда американлылагъа къажау туруу кюч ала барады. Жалан бир ыйыкъны ичинде 800-ден аслам адам ёлгенди эки жанындан да.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Жигитликлери бла махтау тапхандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан сора Музыка театрда концерт болгъанды. Аны КъМР-ни культура министри Руслан Фиров ачханды. Ол республикада 115-чи дивизияны къураугъа къатышмай хазна адам къалмагъанын белгилегенди. Аны ючюндю аскерчилени къыйын къадарлары республикада бир адамны да сансыз къоймагъанды.

Битеу да бирге дивизияны тизгинлерине 5500-ден аслам жаш чакъырылгъан эди. «Миллет кийимледе ариу атлыла, ёмюрлени теренинден да аскерчи адетледе ёсген жашла Туугъан журтну къоруулаauthor ...

Бир заманда 115-чи атлы дивизияны атын жокъ этерге кюрешгендиле, аскерчилени жигитликлери ахырда сагъынылмай эди. Жаланда озгъан ёмюрню 60-чы жылларыны ахырында аскер-патриот тинтиу ишле кючленнгенлерини хайырындан аланы юслеринден ачыкъ сёлешип башлагъандыла. 1968 жылда дивизияны ветеранлары, Къабарты-Малкъарны школларыны окъуучулары бла бирге Ростов областьны Мартыновский районунда болгъандыла, жер-жерледе бастырылгъан аскерчилени къабырларын тапхандыла, эллилени эсгериулерин жазып алгъандыла, 33 аскерчи бюгюнлюкде дивизияны атын жюрютген орта школну арбазында жангыдан бастырылгъандыла.

Ол кезиуден бери Къабарты-Малкъар бла Ростов областьны Мартыновский району къарындаш байламлыкъла тохташдыргъандыла. Руслан Фиров залда олтургъанланы Ростовдан келген къонакълагъа жерлешлерибизге этген хурметлери ючюн къарсла бла тюберге чакъыргъанды. Дагъыда ол Нальчикде орамладан бирине районну аты аталлыгъын да билдиргенди.

Александр Солопов, къонакъланы атындан сёлеше, жерлешлеринден Къабарты-Малкъарны халкъына жигит жашла ёсдюргени ючюн ыразылыгъын билдиргенди эм саугъагъа Сальск ёзенни кёрюмдюсю бла сурат эм 115-чи атлы аскер дивизияны юсюнден хапарлагъан суратла бергенди. Руслан Фиров айтханнга кёре, ала КъМР-ни миллет музейинде кеслерине тийишли жер табарыкъдыла. Ол, къонакълагъа Къабарты-Малкъарны топурагъы болгъан хуржунчукъ берип, аны жерлешлерибизни къабырларына себерин тилегенди.

Концертни юсюнден айтханда уа, анга Къулийланы Къайсын атлы малкъар, А.Шогенцуков атлы къабарты эм М. Горький атлы орус драма театрланы, «Кабардинка» академиялы ансамбльни, тепсеулени «Каллисто» театрыны эм терк къазакъланы къырал ансамблини артистлери къатышхандыла. Ала кёргюзтген «Ата журт бизни чакъыргъанды», «Ата журтну къоруулагъанла», «Атака», «Зурнукла» эм башха композицияла урушну къыйынлыгъыны, анала аскерге кетген жашларын къалай сакълагъанларыны, аскерчиле мамыр жашауну къоруулай жоюлгъанларыны юслеринден болгъандыла. Къазийланы Азнорну айтхан «Дон суу» эм Ирина Ракитинаны «Не для тебя» деген жырларына къарауачула къарсла бла тюбегендиле.

Ахырында битеу артистле бирге «Халкъны эсинде ёмюрлеге» деген номерни кёргюзтгендиле. Аны кезиуюнде уа 115-чи атлы дивизияда къуллукъ этген жашланы тукъум атлары жазылып, къабыргъада видео бла кёргюзтюле эди. Анда Атабийладан бир ненча жаш, Саракаланы М., Насталаны А., Баккуланы, Цыйкъанланы А., Энейланы З. эм Х., Мамайланы А., Жангуразладан, дагъыда кёп таулу, къабартылы эм оруслу тукъумладан жашла бар эдиле.

Концерт, кертиси бла да, сейир болгъанды, къарауачула анга бюсюрегенлерин залдан чыгъа баргъанда да айта эдиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Къырал болушлукъ

Отлукъ-жау материалланы - учуз багъала бла

Мирзеулюклени тирлигин жыйыугъа киришген мюлклени санына къошула барады. Аны чырмаусуз бардырыуну баш мадарларындан бири - отлукъ-жау материалланы заманында тапдырылып туруулары ды. КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосундан билдирилгеннге кёре, жууаплы компанияны жетишимли ётдюрюр ючюн, 2800 тоннагъа жууукъ солярка, 1900 тонна автобензин, автомобиль жауладан да 195 тонна керек боллукъду.

Аланы къыстырыкълары болуруну къайгъысы алгъадан кёрюледи. Ол жаны бла къоранчланы бир кесегин къырал кесине алгъаны да иги женгиллик этерикди. Россейни Правительствосуну оноуу бла, озгъан жаздача, июль-август айлада эл мюлк товар чыгъарыучулагъа дизель отлукъну литрини багъасы 16 сом, бензинни - 19,8 сом боллукъду. Шёндюледе мюлклени отлукъ жаны бла къоранчларын тохташдырыу, анга кёре, келишимле этиу бошала турады. Аны реестри «Роснефть» халкъ предприятие» ачыкъ акционер обществогъа тапдырыллыкъды. Алай бла, мюлклеге, арендаторлагъа тирлик жыйыуну аз къоранчла бла бошарча онг берилликди.

Бизни корр.

Конференция

Неден да бек жигерлик бла жууаплылыкъ изленедиле

Бу кюнледе Нальчикде республикада от тюшюуден сакъланыуну проблемаларына аталып конференция болгъанды. Анга Къабарты-Малкъарны битеу министерстволарыны, ведомстволарыны, предприятияларыны, учреждениеларыны келечилери къатышхандыла.

Аны ача, РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны начальниги Сергей Шагин быллай конференция бизде биринчи кере бардырылгъанын, аны магъанасы от тюшюуге къажау кюрешни не къадар къыйматлы этиу болгъанын чертгенди. Ол озгъан жылда 5-чи сентябрьде Юг федеральный округдан комиссия келип, Къабарты-Малкъарда отдан сакъланыуну къаллай мадарлары этилгенлерин тинтгенин, кемчиликледен иги кесегин ачыкълагъанын билдиргенди.

«Андан бери жылгъа жууукъ заман озгъанды. Бу кюнледе ол комиссия бизни ишибизге жангыдан къарарыкъды, энди уялмазча болургъа керекбиз. Хар шахарда, районда, элде мекямла, журтла от тюшюуден сакъланыуну жорукъларын къалай толтургъанларына алгъадан тинтирге борчлубуз. Бу ишде уллу, гитче кемчилик жокъду. Жилтинден ёртен чыкъгъанчады. Сакълыкъ, дагъыда бир кере сакълыкъ болургъа керекди, анга уллу кёллю болмайыкъ», - дегенди Сергей Шагин терек бахчачыланы обществоларыны отдан сакъланыу ишлерине айырып эс бурулурун излегенди. 300 дача участкасы болгъан обществолада от тюшюуге къажау бир пост, 1000 чакълы дача участкада эки, мингден аслам дачасы болгъан обществолада юч пост болургъа тийишлиди, ол жаны бла ишибиз аламат тюйюлдю, дегенди.

От тюшюуге къажау къырал службаны оноучусу Муаед Буранов а республикада кюреш РФ-ни законуна кёре бардырылгъанын белгилегенди. «Артыкъда саулукъ сакълау, билим бериу учреждениялары, энчи юйлени, промышленность, эл мюлк предприятияланы, социальный мекямланы отдан сакълауну профилактика мадарларына дайым къайгъыргъанлай турабыз. Ол шибизни жер-жерли самоуправлениеяны органлары бла байламлыкъда бардырабыз. Бу ишге окъуучуладан башлап уллайгъан адамлагъа дери кёз-къулакъ болмай жарарыкъ тюйюлдю»,- дегенди.

Ол КъМР-ни Правительствосуну жай айлада отдан сакъланыуну юсюнден буйругъун эсге алмай жарамазлыгъын, неда этип, ресубликада от тюшюуню азайтыргъа кереклисин эсге салгъанды. «Алай этерге уа онгларыбыз бардыла. Специалистлерибиз жетишедиле, техникабызны халы игиди. Жаланда иш кёллюлюк, жууаплылыкъ изленеди», - дегенди.

Докладланы сюзюп баш лардан алгъа, сёз «Огнезащита» ООО-ну директору Алибек Арамисовха берилгенди. Ол от тюшерге къоркъуулу жерлени табыуну эм ёртенни ёчюлтюуню жангы автоматизация система жарашдырылгъаныны юсюнден айтханды. «ГрадоСтраж» от тюшерге къоркъуу мекямланы тинтирикди, аланы учхара жерлерин табарыкъды эм тийишли жерлеге белги берликди. Аны уа отдан сакъланыуну жалчытыуда магъанасы уллуду.

Россейни МЧС-ини Баш управлениясында отдан сакъланыуну къырал надзоруну КъМР-де управлениясыны начальниги Мухамед Хаширков билим бериуню, саулукъ сакълауну эм социальный объектлени къоруулауну жалчытыуну юсюнден сёзюнде, эндиге дери быллай мекямлада жарсыулу ишле болгъанларын эсгерте, мындан арысында битеу онгланы хайырлана, ол затланы болдурмазгъа деп, аллай борч салгъанды.

Башха да чыгъып сёлешгенле республикада от тюшюуге къажау къаты кюреширге кереклисин къатлап-къатлап айтхандыла.

Сергей Иванович конференцияны ахырында анга кёп адам къатышханын чертгенди. Ол а отдан сакъланыу ишни къолгъа бюгюннгю кюнню излемине тийишлиликде бардырыргъа себеплик этерине мен толу ийнанама, дегенди. Бу ишде кёрюмдюлю пособияланы кенг хайырланыуну, асламлы информация органланы болушлукъларына таяныуну магъанасын эсде тутаргъа кереклисин да белгилегенди. Андан сора ол районланы барысында да от тюшюуге къажау охранала, хар элде ол жаны бла дружинала къурау бюгюнлюкде болжалгъа салынмазлыкъ борч болгъанын ангылатханды.

Конференция, сёлешгенлени оюмларын, эсгертиулерин эсге алып, тийишли оноу къабыл этгенди.

ЛУКЪМАНулу М.

Президентге письмола

«Сизни къайгъырыуугъуз мени кёллендирип тургъанды»

А.Каноковну Интернет-приёмныйине 19-чу июньдан 26-чы июньнга дери 60 къагъыт келгенди. Аны 49 проценти ЖКХ бла проблемаланы юслеринденди (энчи алып айтханда, сезонда суу бла жалчытыу тохтай-тохтай тургъаны бла), жазгъанланы 7 проценти Интернет жумушланы качестволарын жаратмайдыла.

18 проценти властьны бёлюмлерини ишлерини юслеринден тарыгъадыла. Алгъынча, жашау журт кемчиликлени (13 процент), билим бериуню (11 процент), саулукъ сакълауну (2 процент) юслериндендиле келген къагъытла.

Письмолагъа «РФ-де гражданланы тарыгъыуларына къарауну жорукъларыны юсюнден» Федеральный законда айтылгъаныча, регистрация этиледиле эм келгенлерине кёре, къарала барадыла. Республиканы Президенти аланы бирин къоймай окъуйду. Къагъытланы асламысына тынгылы эс бурургъа керек болады, анга уа иги кесек заман кетеди. Алай эсе да, тарыкъгъанла эм башхала бир айны ичинде А.Каноковдан неда толтуруучу властьны тийишли органларындан жууап алмай къаллыкъ тюйюлдюле, тарыгъыугъа къаралгъаныны эм къаллай оноу этилгенини юсюнден.

КъМР-ни Президентине улутхачылыкъгъа къажау кюрешни (8.8662) 47-17-79, 47-32-56) телефону бла билдириуле келип турадыла. Ала барысы да А.Каноковха бериледиле.

Интернет-приёмныйини ишлегенини хайырындан муниципальный къуралыуланы тапландырыуну, жашау журт-коммунальный службаланы ишлерин игилендириуню вопросларындан сора да, кёп затха эс бурулады. Сёз ючюн, Нарткъалачы Амир Хасанов КъМКъУ-ну бакалавриатын бек ахшы белгиле бла бошагъандан сора окъууну андан ары финансла жаны бла менеджментни Москвадагъы магистратурасында бардырыргъа сюйгенин билдирген эди.

Окъууну къызыл диплом бла бошагъандан сора Амир, президентге ыразылыгъын билдирип, былай жазгъанды: «Сиз манга этген ол болушлукъ Москвада окъугъан 2 жылны ичинде мени къошакъ халда кёллендирип тургъанды. Ол болушлукъ ючюн борчлу эм жууаплы болгъанымы сезип, окъууда да иги билим алыргъа кюрешгенме. Сизни хайырыгъыздан айныугъа иги кюч тапханма».

Кенг белгили болгъанды «Барысы бла да бирге» деген программа (аны mmm-president kbr.ru) сайтда табаргъа боллукъду. Энчи алып айтханда, москвачы тиширыу Е.Куприянова былай жазады: «Къабарты-Малкъарда болгъанымда, бир бериуге билмей тургъа нымлай къарагъанма, республиканы аллай ачыкъ жюрекли эм сюйдюмлю президенти болгъанына жюрегим бла сукъланнганма. Сизде, эштада, адамла андан игиле болурла, властьны аламатлыгъындан».

РЕСПУБЛИКАНЫ САБАНЛАРЫНДА

Хайыры - аслам, зараны - жокъ

«Таякъны эки къыйыры болады» дегенча, жерчиликде химия препаратланы хайырланыуну иги жери, аны бла бирге адамланы саулукъларына къоркъуулулугъу да бардыла. Алай эсе да, аласыз битимлени аурууладан, заранлы къурт-къумурсхаланы, хансланы къурутур онг жокъду.

Къуру да чёплеу ёсдюрюлген участкалагъа гербицидле былтырдан эсе эки кереге кёп, неда 16 минг гектаргъа себилгендиле. Мындан алда бардырылгъан къарауланы кезиулеринде алада ауруула эм заранлы къурт-къумурсха жайылмагъанлары тохташдырылгъанды. Орула тургъан мирзеулюкле, иги айнып, бай тирлик бере тургъанларында да, химия препаратла болушхандыла.

- Юсюбюздеги жылны биринчи жарымында республиканы сабанларында пестицидледен 375 тонна хайырланылгъанды, - дейди «Россельхозцентр» федеральный къырал учреждениянЫ КъМР-де филиалыны директору Станислав Блиев. – Не жашырыу, ол дарманла, химикатла багъадан - багъа бола баргъанлары жерчиликде къоранчланы кёбейтеди, элли товар чыгъарыучулагъа ауур келеди.

Жаланда кесибизге таплыкъны излеп угъай, былайда бир затны чертирге сюеме. Арт кезиуде сабанланы таза тутууда биология препаратланы кёп хайырланып башлагъандыла. Ала химия пестицидледен 5-10 кереге учуздула, саулукъгъа къоркъуулу болум да туудурмай, тёгерекдеги къудуретге хата келтирмейдиле. Кюзлюкле тау этекледе сют къатдыра, тау болумлада да чагъа тебирегенлеринде бютюнда хайырлы боладыла.

Энчи алып айтханда, биопрепаратладан бири – бактокумарин кёп заран тюшюрюучю чычханлагъа къажау кюрешде жарайды. Планриз, псевдобактерин, бактофит дегенчалары мирзеулюклени эм тахта кёгетлени аурууладан сакълауда хайырланадыла.

Аллай препаратла бизни арада 9 тоннадан аслам жарашдырылгъан эдиле да, 11 минг гектардан аслам жерде чачылгъандыла.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Гитче бизнес уллу кризисни кезиуюнде

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Экинчиден а, аллай окъутуу-юйретиу араланы магъаналы борчларындан бири - предпринимательлени къырал эм энчи заказла юлешиниучю тендерлеге, сатыу-алыулагъа къатышыргъа юйретиудю. Алай бла уллу эм гитче предприятияланы араларында тюз ниетли конкуренция болурун жалчытыргъа боллукъду. Гитче предприятияланы файдалы ишлеулерине административ тыйгъычла чырмаулукъ, коррупция кенг жайыла барырына уа себеплик этедиле. Арт кезиуде Правительство аланы кетериу жаны бла атламла белгилегенди. Кесибизде чыгъарылгъан битеулю продукт ючюн налог алыу бир процентге азайтылгъаны игиди. Коррупциягъа бизнес андан эсе 10 кере кёп къоратханы уа амандЫ.

Россейде жалынчакъсыз, файдалы, терк эм тюз оноу чыгъарлыкъ сюдню жокълугъу болумну къыйын этеди. Предпринимательство иш бла кюрешгенде тюбеучю келишмеулюкле коррупцияны, криминал жол бла кетериледиле. Ол а арсарлыкъ кюч ала барырча, адамланы кёбюсю таукел болалмазча этеди.

Уллу, гитче ёлчемли, тюрлю-тюрлю иеликдеги предприятияланы баш магъаналы проблемаларындан бири кадрладыла. Гитче предприятиялада ишлерик специалистлени сайлау бир жаны бла артыкъ къыйын тюйюл эсе да, аны тапсыз жерлери да бардыла. Биринчиден, гитче бизнес аны бла кюреширикледен кёп жаны бла билимли, хунерли болууну излейди деген оюм барды. Ол а кёплени къоркъутады. Экинчиден а, ол бёлюмде социальный гарантияла бек аздыла: предприниматель отпускаланы заманын къысхартыргъа, кёп ауруучу адамладан, ауурлугъу болгъан тиширыуладан, жаш аналадан, ишден бёлюнмей неда кече кезиуде окъугъан студентледен айырылыргъа кюрешеди.

Дагъыда бир жанын алып къарагъанда, гитче бизнесде адамла къуллукъ жаны бла ёсерча, усталыкъларына къошарча онгла жокъдула. Специалистге кёп тюрлю борчланы тамамларгъа тюше эсе да, профессионал усталыгъын ёсдюре барырча болум къуралмайды.

Кадрла жаны бла проблемаланы кетериуню амалларындан бири - социальный жууаплылыкъны ауурлугъу гитче бизнесден къырал эм башха организациялагъа кёчюрюлгениди. Ол затха «аутстаффинг» - адамланы ишге алыуну системасы себеплик этеди.

Гитче предприятияланы айнытыугъа финанс болушлукъ этиу ахырына жетдирилмегенлей къалып турады. Ол борчну тамамлаугъа быллай шартла чырмаулукъ этедиле: кредит алыргъа къагъытланы жарашдырыу, банкланы залог эм кредит ючюн жууаплылыкъны кесине алыу жаны бла излемлери, ёнкюч ахчагъа ала кёп процент къошханлары дегенча башха тюрлю сылтаула.

Не сёз, гитче бизнесге кредитле берилирлерине себеплик этген фонд кредит ючюн жууаплылыкъны кесине алады (поручительство). Болсада бу ишде да чек салыу барды: аллай болушлукъ кредит бир жылгъа дери болжалгъа, тиленнген ахчаны ёлчемини 50 процент чакълысы бериледи. Кредит ахчадан бир кесегин олсагъат окъуна Фондну эсебине ётдюрюрге тюшеди. Керек ахчаны къалгъанын алыр ючюн, банкга башха залог неда поручительство табаргъа керек болады.

Мен оюм этгенден, бек игиси, жангыдан къурала тургъан гитче предприятиялагъа кредитлени федерал эм регионал бюджетле финансла бёлген венчурный эм анга ушаш фондланы эм коммерциягъа къатышмагъан организацияланы юсю бла бериу эди. Айтылгъан фондла кредит берилген кезиуге ол предприятияланы учредительлерини санына къошулсала, къабыл кёрюлген бизнес-планны толтурулууна контрольлукъ, болушлукъ этерик эдиле деген акъылдама. Нек дегенде кредит алыуда баш магъаналы иш бизнес – планды. Аны предприниматель окъуу араланы эм технопаркланы келечилери бла бирге жарашдырады да, анга жалынчакъсыз экспертле багъа бичедиле.

Башха жолну сайларгъа да боллукъду: законодательный даражада къырал банкланы бирин - гитче бизнесге кредитлени берирге борчлуду, жаланда ол иш бла кюреширча этип.

Бюгюнлюкде банкла, эринчеклик этип, гитче предпринимательствону аз ахча тилеген келечилери бла ишлерге сюймейдиле. Ол учреждениялагъа, олигархлагъа миллионла бла кредитле берип, артыкъ къайгъылы да болмай, файда тюшюрген игиди.

Предприятияланы къуралыууларына, айныууларына информация алып турурча онг болмагъаны да чырмаулукъ этеди. Аны сылтауу - предприятияланы иелерини ишде болушурукъ къошакъ мадарланы , льготаланы билип турурча заманлары болмагъаныды. Аланы юридический службалары неда предприятияланы ишин игилендириуге жууаплы бёлюмлери жокъдула да. Ала льготаланы юлешгенледен кенгде къаладыла, Интернет байламлыкъла жюрюталмайдыла, информация къоллу болургъа да артыкъ бек итинмейдиле.

Бизни оюмубузгъа кёре, информация тюзюнлей предпринимательлеге тапдырылырча мадарла къураргъа керекди. Сёз ючюн, предприятияланы регистрация этгенде хайырланылгъан информация материалланы жыйымдыгъы, почта бла жиберилиучю журналла, газетле, брошюрала, информация билдириуле тапдырылып туруууларын жалчытыу, банклада, налог инспекцияда информация стендле бла шагъырей болуу дегенча. Асламлы информация органланы кенг хайырланыу да ол сандады.

Инновацияла – ол, не тюрлю да болсун, жангычылыкъ кийириудю. Аны предприятияланы къайсы биринде да хайырланыргъа, алай бла производствону файдалылыгъын кётюрюрге боллукъду. Гитче предприятиялада инновацияны, бюрократ тыйгъычла да болмай, бютюнда терк кийирирча амал табыллыкъды. Гитче предпринимательствону конкуренция жаны бла онглулугъу олду.

Алай эсе да, гитче предприятиялада жангычылыкъны кийириуге чырмау боллукъ чюйреликле да бардыла: алада специалистле жокъну орнундадыла, финансла эм техника жаны бла къолайсызлыкъ инновацияланы сайлап кийирирча онг бермейди.

Болсада къайсы регионда да илму-излем институтла, бийик билим берген заведенияла аз тюйюлдюле, лабораториялары, сынау станциялары, полигонлары, илму кючлери да бар. Ала гитче предприятиялада хайырланырча шёндюгюлю инновация проектлени жарашдырыугъа, бардырыугъа тири къатышыргъа боллукъдула.

Ол илму учреждениялагъа финансла асламында федерал эм регионал бюджетледен бёлюннгенлерин эсге алып, илмуну бла гитче предпринимательствону араларында байламлыкъны жалчытыуну къырал органла кеслерине алсала иги эди. Илму тинтиуледе жетишимле окъуу аралада, технопаркладa жыйышдырылсала, къаллай ишни къалай къураргъа боллугъу, къолдан келирча багъала бла, гитче предприятиялагъа берилселе керек эди. Бек керекли, жараулу мадарланы юслеринден предпринимательлеге заманында билдирип туруууну да уллу магъанасы барды.

Россейде гитче бизнесни айныта, игилендире барыугъа оюмлу чекледе къырал да къатышса, болушса иги боллугъу баямды, бютюнда энчи эм юйюр предпринимательствону къураугъа. Бизни къыралда арт 8 жылны ичинде кийирилген реформа законланы жаланда бир муратлары барды – гражданла хар зат ючюн да хакъ тёлерча этиу. Ол оноуланы бири да, законнга тийишлиликде ишлеп, ырысхы къоллу болуу, обществогъа да хайыр келтириу жаны бла башламчылыкъ этиуге бурулуп тюйюлдю.

Экинчиден а, белгиленнген льготаланы эм башха женгилликлени тинтип, ала кертиси бла да, къалай берилгенлерине, аланы алгъан къыйын-тынч болгъанына, гитче бизнесни айнытыугъа къалай болушханларына къараргъа керекди.

Ючюнчюден а, гитче бизнесге болушурукъ структураланы, кеслери алларына къоймай, бир системагъа айландырыу хайырлы боллукъду.

Дагъыда бир мадар барды: предпринимательство бютюнда кризисни кезиуюнде бизни обществону айнытыуну магъаналы мадары болгъанын пропагандалауну игилендириу.

Къырал гитче бизнесни айнытыугъа, низамгъа келтириуге къошулса, мюлк жюрютюуде, иш тамамлауда жашырынлыкъла, бузукълукъла аз боллукъдула, предпринимательство бир болумгъа келтирилликди, информация алып турурча онг табыллыкъды, ачыкъ мадарла этилликдиле. Алай бла къыралны экономикасын айнытыугъа аслам юлюш къошуллукъду. Экономика алашагъа кетген кезиуде предпринимательле, бизнесни башха келечилери, жарлыдан-жарлы бола, къурутула баргъанлары тохтатылып, жетишимли болгъанланы санына уа къошулуп тебирерикди.

Пшикан ТАОВ, РАЕН-ни академиги, Россей Федерацияны илмусуну сыйлы къуллукъчусу.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Праволу низам тохташдырылады

Ма бу шартла эсге алыныпп, диверсия-террорист ишлени болдурмаз эмда законсуз саутланнган къауумланы членлерин излеп табар муратда эмда «Терроризмге къажау кюрешни юсюнден» 35-чи федеральный законнга кёре башланнганды Элбрус районда контртеррорист операция. Операцияны кезиуюнде аны жеринде праволу низам тохташдырылады, энчи мадарла хайырланыладыла, болжаллы халда чекле салынадыла.

Ол санда: адамланы инсанлыкъларына шагъатлыкъ этген документлери тинтиледиле, ала болмагъанланы РФ-ни ич ишлерини органларына (неда эркинликлери болгъан башха органлагъа) кимликлерин билир ючюн элтедиле. Бир-бир жерледен бла объектледен адамла, транспорт керекле да кёчюрюлюрге боллукъдула. Жамауат низамны, халкъны жашауу бла байламлы объектлени, ишлеп тургъан транспортну сакълау кючленирикди. Терк медицина болушлукъ керек болгъанланы багъыу учреждениялагъа жетдирирге, террористлени жанларындан адамланы жашауларына, саулукъларына къоркъуу чыкъгъанда,аланы ызларындан болургъа организацияланы транспортлары хайырланыладыла. Контртеррорист операцияны кезиуюнде адамла къоркъуусуз районлагъа кёчюрюледиле, жоллада транспортну, адамланы жюрюулерине чек салынады.

Контртеррорист операцияны бардыргъанлагъа адамланы жашау юйлерине, жер участкаларына, башха мекямларына, тюрлю-тюрлю организацияланы да отоуларына терроризмге къажау мадарларын этер муратда бардырыргъа эркиндиле. Аллай операция бардырылгъан жерледе адамла, аланы хапчюклары, машиналары къармаллыкъдыла.

Контртеррорист операциягъа Россейни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны таматасы-КъМР-де Оперативный штабны башчысы- генерал-майор В.А.-Сердюк башчылыкъ этеди.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

ЮЙЮР

Кенг арбазда – сабий ауазла

Уллу юйюр ёсдюрюп, аны аягъы юсюне салгъан не заманда да тынч болмагъанды. Не десек да, аллай юйюрледеги сабийле жашауда кеслерини жерлерин табаргъа бегирек къармашханлары да баямды.

Кичибалыкъчы Къайгъырмазланы Алийни жашы Абдуллахны арбазы ууакъ сабийден бир заманда да къары болмагъанды. Ол кесини къадарын Лууланы Азретни кызысы Замхарий бла Къазахстанда байламлы этгенди. Аланы тамата кызыкчыкълары Тамара да анда тугъанды.

Кёп бармай Абдуллах кесини туугъан эли Ташлы-Талагъа къайтады. Алай бир кесекден а аны ана жанындан жуугъу Кичибалыкъда жангы жерлеге кёчерге кёллендиреди да, ол юйюрю бла ары келеди. Биогюнюлюкде да Къайгъырмаз улу Кичибалыкъда сау-эсен жашап турады.

Болсада Абдуллахны жашау кёп кере сынагъанды. Анасы эртте ауушхану себепли юч къарындашына бла эгечине кеси къарагъанды. Аланы аягъы юсюреле салыуда аны юй биийеси Замхарийни къыйыны да уллуду. Ол жууаш, иш кёллю адамды. Ёксюлени да ол ызда ёсдюргенди. Ол алагъа келин эди, болсада кесин келинча угъай, керти да, сабийлени (къайынларыны) аналарыча жюрютгенди. Алай болмаса, юйюрде жарашыулукъ тапхан, бир бирни ангылагъан да къыйын боллугъу уа кимге да белгилиди.

Замхарий ёксюзлеге керти анача болмаса эди, къайын атасы Алий экинчи кере юйдегили болгъанында, сабийле аталары бла жашасынла деп айтыргъа да боллукъ эди.

Алай Абдуллах бла Замхарий, керти да, адамлыкъ этгендиле. Тёрт ёксюзден сора да, аланы кеслерини да жети сабийлери – алты кызлары бла бир жашлары болады. Была барысы да, Алийни экинчи юйюрю да, бир бирлерине биледжиклик этип, бир бирни ангылап жашагъанды.

Абдуллах къолундан келген адам болгъаны себепли ала хазна къыйналмагъанды. «Ташдан, агъачдан нени сюйсенг да этип берликди. Кичибалыкъ элде ол планын салмагъан юй хазна болмаз», - дейди кызысы Асият атасыны юсюндеп.

Абдуллах эгечине бла къарындашларына, битеу барысына да биийик билим алыргъа онг бергенди. Бек гитчелери Антон техника илмуланы доктору болгъанды. Адамлары биогюн-биогече да анга жюрек ыразылыкъларын биладиргенлей турадыла. Бирери бирер жерде ишлеп, жашап тургъанлыкъгъа, ала тамата къарындашларын, кеслерине аналыкъ этген кепиплерин, онг тапхан къадар кёрюрге кеже туруучудула. Абдуллахха эки юйюрю да «ата» деп сёлеширгендиле. Аладан кёргенни этип, энди туудукъларыда да алай айтып баллагъандыла. Алай къарт а алагъа аппа болургъа сюеди.

Былайда дагъыда бир юйюрню юсюндеп айта кетейик. Ол Абдуллахны атасы Алийни экинчи юйюрюдю. Биринчи юйюрюндеча, мында да анга тёрт жаш бла бир къызчыкъ туугъандыла. Алай бу жол да Алийни насыбы узакъгъа созулмайды. Жарсыугъа, аны бу балалары да ёксюз къаладыла.

Аналары ёлгенде, юйюр гитчелери Зухуража жаланда алты жыл болгъан эди. Бу юйюрню ауурлыгъу да Абдуллахны боюнуна тюшеди. Алай кыйынлыкъ жангъа инсанлей келип къалмайды, дейдиле халкъда. Жашлыгъын, жюрек халаллыгъын, саулайда кесин онбир сабийден аямагъан Замхарий, саулугъун тас этип, ауруучу болуп къалады.

Ёксюз къалгъан беш сабийни юйюрсюндюрюрге ол энтта да хазыр эди. Болсада саулугъу бу жол аны жюреги сюйгенча этерге къоймады. Ёксюзлени интернатха берирге тюшеди. Алай болгъанлыкъгъа, ала атылып къалмагъандыла, юйюр жылыуну сезип ёсгендиле.

Аналарыны саусузлугъу Замхарийни кесини сабийлерине биотонда кыйын болгъанды. Ала биийик билимсиз къалгъандыла. Аталарын бла аналарын къыйнамаз ючюн, къолларындан келгенича бирер усталыкъгъа юйренип, башларыны кыйгъысын кёргендиле. Асият а, Ташкентге барып, окъургъа не бек термилген эсе да, къадар къоймады. Анасыны саусузлугъу чырмагъан эди аны. Замхарий аягъы юсюне болса, ким биледи, сабийлерини къадарларды да башкаракъмы къуралыр эди...

- Атабыны бла анабызны биз бек сюебиз, - дейдиле Абдуллахны бла Замхарийни сабийлери. Не заманда да аланы бетлерин жерге къаратмаз ючюн, иги окъурга, ишлерге, хар не жумушда да ата-аналарына ушаргъа юрешгендиле.

Сабийлери ахшы адамда болуп ёсгенлери къартлагъа биогюнлюкде къууанчды. Биотюнда уллу къууанчларда уа аладан тугъан тугудукъларыда дыла. Ала биогюнлюкде жыйырмадан артыкъдыла. Къартлагъа туудукъларындан тугъанланы кёрюрге да Аллах насып бергенди.

Бу уллу юйюрде ёсгенле не заманда да адамлагъа болушлукъларын тийдире жашайдыла. Аталарыны бла аналарыны жюреклерин кыйынамай, заман бла бирге атлайдыла.

Къууанч бла бушуу бир бирлерин алышындыра, жарсыугъа, жашау алай къуралгъанды. Абдуллахха бла Замхарийге да уллу бушуу сынаргъа тюшгенди. Жангыз жашлары дуниядан замансыз кеттени аланы бек жарсытханды.

- Уллу юйюрде ёсген игиди, - дейди аланы къызлары Асият. – Бир жол болмаса да, экинчи жол болушлукъ болады. Керек кюнде мен эгечлеримеге, къарындашларыма барама. Ол бек уллу насыпды адамгъа. Менде жангыз бир къызчыкъ ёседи да, анга бек жарсыйма. Бир кюнде жюреги кыйыналса окъуна, ол аны кимге айтырыкъды, билмейме. Эгечи, къарындашы кёп болгъан адамгъа бек уллу болушлукъду, къууанчды. Бошдан айтмайдыла халкъда: «Адам жарлылыкъдан уллу жарлылыкъ жокъду», - деп».

Къайгъырмазланы Абдуллах бла Замхарий да насыплыдыла. Аланы кенг арбазларды бир заманда да къуру болмагъанды. Энтта да сабийлерине, туудукъларына къууана, кёп жылланы жашарча къадар онг бергенди.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Концерт

Бир такъыйкъача ётдю

Белгилисича, 2009 жыл – Жаш тёлюню жылыды. Аны бла байламлы республикада кёп байрамла барадыла. Бу кюнледе Къашхатауда жаш артистле берген концерт да къаруучуланы бек къууандыргъанды.

Музыка театрны солистксы Гергъокъланы Халимат Зумакъулланы Танзиляны сёзлерине Нихат Османовну «Ана» деген жырын, Алим Кешоковну сёзлерине Артемий Шахгалдян жазгъан «Жигитле» деген жырын да айтханды. «Халкъ» деген жырны уа Халимат кеси излеп тапханды дерге боллукъду.

- Къулийланы Къайсынны китапларын окъугъанымда, «Халкъ» деген назмуну кёреме. Ол сейирлик жыр боллукъду деген акъыл келеди башыма. Жаш композитор Мурат Кабардококова оюмуну айтханымда, ол аны тюзге санайды да, музыка жазады. Ол назмуну сёзлерине бек тап келишеди, аны себепли жырны, кёлюм кётюрюлюп, ёхтемленип жырлайма, - дейди Халимат. Къашхатаучула да бу жыргъа биосюрегелерин къызыу къарсла бла бildиргендиле.

Михаил Юртайкин Элвис Преслини репертуарындан «Мёлек» деген жырны жырлагъанды. Анга тынгылагъанла асыры биосюрегенлеринден, концертни ахырында да бу жырны къайтартхандыла. Юртайкин Витасны да бир жырын айтханды.

Аппайланы Ислам бусагъатда аты айтылгъан, жамаат сюйген артистледен бириди. Ол алгъа малкъар тилде жырлагъанды, ызы бла уа Нелена бла бирге кеслери жазгъан чыгъарманы сахнада биринчи кере айтхандыла. Ол сюймекликни юсюнденди. Баям, бу дуэт бошдан къуралгъан болмаз. Ислам да, Нелена да жырла жазадыла.

Искусстволаны Шимал Кавказ институтуну студенти Чомартланы Тамерлан башха курсларында иги окъугъан, ариу къылыкълы Анасны къолундан студентле махтау грамотала алгъандыла. Окъууну бошагъанлагъа Нальчикни Ленин атлы проспектинде ислам товарла сатхан тюкенде ишлегенле бла Яникойну муслийман жамауаты келтиргen саугъала берилгендиле.

Окъууучланы атларындан Аскер Желихежев сёлешгенди. Ол салгъан къыйынлары ючюн устазлагъа жюрек ыразылыгъын билдиргенди. «Сиз университетден кеттенден сора да окъууну тохтатмагъыз. Билим къайтарыла турмаса, унтулгъан этеди», - дегенди устазланы атындан сёлешген Анас Пшихачев.

Чочайланы Шарафутдин жыйылгъанлагъа биринчи курсха жангы студентлени алыу башланнганын билдиргенди. 1-ден 20-чы июлгъа дери окъургъа кирирге сюйгенле быллай къагъытланы келтирирге керекдиле: паспортну копиясын, аттестатны, медицина справканы; ол жашгъан шахарны, эгин иймамыны рекомендациясын; 3х4 см. алты сурат, папка бла конверт.

Тогъусунчу классны бошагъанла ислам университетни мекямында «Нюр» мединседе юч жыл окъуруклуда. Онбиринчи классны бошагъанла беш жыл окъуруклуда, дин жаны бла бийик билим аллыкъдыла.

ЭЛЕККУЛАНЫ Хасан.

ИСЛАМ

Дин ахлугъа энтта къошулдуда

Бу кюнледе Нальчикде Шимал Кавказны Абу Ханифа атлы ислам университетин бошагъанланы биринчи къаумуну къууанчлы жыйылыулары болгъанды. Жетеулен: Аскер Желихежев (Терек), Марьям Купшинова (Нальчик), Хажмурад Шаков (Псынабо), Светлана Сабанчиева (Кишлек), Тохаланы Аслан (Хушто-Сырт), Рустам Хакулов (Нальчик), Артур Макулов (Терек) ууаз айтыу жаны бла диплом ишлерин къоруулагъандыла. Ары жыйылгъанлагъа жюреклеринде ийманларын кючлендиргенге, намазны ислам динде къаллай магъанасы болгъанын, атагъа бла анагъа сый-намыс берирге, хурмет этерге керекликни айтханладыла, бирликге эмда жамаатда мамырлыкъны сакъларгъа чакъыргъандыла.

Диплом ишлени университетни устазы Аслан Гедгафов алгъаныды. Ол эм башха устазла, къошшакъ соруула берип, хар бирини жетишимлерин бла кемчиликлерин белгилегендиле.

Жыйылыуну къууанчлы кесегин университетни ректору Чочайланы Шарафутдин ачханды. Ол сёзню Къабарты-Малкъарны Дин идарасыны председатели Анас Пшихачевге бергенди. Муфтий окъууну бошагъанлагъа Аллахдан ийман, саулукъ эм насыл тилегенди, барына да дипломну къыйматын тутхан къагъытла бергенди. Дипломла уа элледе бир жыл ишлегенден сора бириллгин билдиргенди. Ислам университетни алагъа жюреклерин ийманлары кючлендиргенге, намазны ислам динде къаллай магъанасы болгъанын, атагъа бла анагъа сый-намыс берирге, хурмет этерге керекликни айтханладыла, бирликге эмда жамаатда мамырлыкъны сакъларгъа чакъыргъандыла.

Диплом ишлени университетни устазы Аслан Гедгафов алгъаныды. Ол эм башха устазла, къошшакъ соруула берип, хар бирини жетишимлерин бла кемчиликлерин белгилегендиле.

Жыйылыуну къууанчлы кесегин университетни ректору Чочайланы Шарафутдин ачханды. Ол сёзню Къабарты-Малкъарны Дин идарасыны председатели Анас Пшихачевге бергенди. Муфтий окъууну бошагъанлагъа Аллахдан ийман, саулукъ эм насыл тилегенди, барына да дипломну къыйматын тутхан къагъытла бергенди. Дипломла уа элледе бир жыл ишлегенден сора бириллгин билдиргенди. Ислам университетни

Футбол

Красножан жангы форвардны сакълайдыла

«Спартак-Нальчик» 28-жыллыкъ форвардха виза этдире турады. Бразилияны футболчу озгъан сезонну итогларына кёре Украинаны «Харьковда» ётдюргенди. Бу кюнледе ол, визасын къолгъа алып, нальчикчилени Кисловодск шахарда сборларына къатышырыкъды.

Бу ыйыкъда сборлагъа латвиячы вратарь Андрей Ванин да келирге керекди. Ямайканы жыйымдыкъ командасында ойнап тургъан полузащитник Аким Пресли а алыкъа Кисловодскге келмегенди. Аны нальчикчилени командасына келлиги бла къалыгъы белгисизди.

Бизни корр.

Юбилей

Кино тарыхында бек белгили ата

Къайсы уллу актёрну да барды аллай ролю – халкъны аузунда тургъан неда, актёрну кесини атын сагъынмай, кинода ойнагъан жигитини атын айтхан. СССР-ни халкъ артисти, къырал саугъаларыны лауреаты Сергo Закариадзени (1909-1971 жылла) «Отец солдата» деген фильмде Георгий Махарашвилини сыфаты аллай насыбы тутхан ролю эди.

Кахетияны тау эллеринде жашагъан уллайгъан киши жашын кёрюр мурат бла урушха атланады. Ол, юйюне къайтмай, анда къалады, Уллу Хорламгъа бирге тюберча. Озгъан ёмюрню 60-чы жылларында «Грузия фильмге» бу жигит уллу жетишим эди. Андан сора гюржюлю режиссёрла фильмлени актёргъа деп салып башлайдыла, бу искусствода ахшы тёрени жангыгъта.

«Отец солдата» дегенге къарагъан эсгерликди баш жигитни ашыра келген суратда Георгий, кесин къолгъа алып, базынлыулу сыфат бла тургъанын. Эллиле анга тюйюмчекле, къагъытла бередиле, жашланы да къошуп, гюржю халкъны культурасында болгъан тёрени тууралайды.

Сёзсюз, актёр Серго Закариадзе Махарашвилини сыфатын былай толу, сюйдюмлю да ачыкълар ючюн, халкъны жашауун, жигитини къылыкъларын да иги билирге керек эди. Аны юсюнден соргъанларында, ол былай дегенди: «Эм алгъа элде жашагъан кишини ич дуниясын билгеним болушханды, мен анга битеу ёмюрюмде юйренеме. Георгийни юсюнде халкъда болгъан кёп къылыкъ барды, дейдиле. Он алай зое, болушунлай айтайым, он мингге жетген къылыкъдан, халдан мен элек бла элеп, экранда аладан элпини кёргендиле. Адамны халин аллай бир болум бла кёргюзтюр ючюн, бек азындан жыйырма жыл ишлерге керекди».

Закариадзени кинода жашауу 1934 жылда башланнгандыды. Марджанишвили атлы театрны жаш актёру ол кезиуде «Последние крестоносцы» деген фильмде Торгваяны ролюн ойнагъанды. Аны бла темасы -жангы жашауну бурунгу адетлеге къажау тургъаны - Торгваяны сыфатыны юсю бла кёргюзтюгенди. Алгъыннгы жалчы болуп тургъан жаш Совет властыны келгени бла жангы адам бола зди.

Актёру Торгвай бла Георгий Махарашвилини ойнагъан жылларыны арасында улуу жашау жол барды. Закариадзе кинематографны не бек сюйсе да, хар заманда болмагъанды анга ыразы. Аллай кезиуледе ол театргъа кеттенди. Анда Сергo хар актёрда болгъан «гитче режиссёру» ючюне ышанып онг тапханды.

Биотюнда ол «режиссёргъа» Закариадзе премьерадан сора оюнлада ийнанггандыды. Премьераланы уа сюймегенди, актёр алада иги ачыламайды, ичине сыйынмай, аны бла бирге кесине артыкъ ышанып да къалмай, уллу рольгъа жууукълашырыкъды. Кинода уа ол ишрежиссёр, операторэм камераны алында биринчи кере сюелген адамны ючюнди бла тамамланып къалады».

Закариадзени Пиросманини («Пиросмани»), Минагону («Адам бир кере туады»), Кадагини («Бахтриони») сыфатларын эм башха театр ишлери да жууукъдула Махарашвилиге. Аны кинода рольлары Багратион («Кутузов»), Шадиман Бараташвили («Георгий Саакадзе») эм башхала биогюн да къойымайдыла къаруучуну сансыз.

Серго Закариадзе ойнагъан сыфатын терен ачыкълап, анда жинчи планда да не болгъанын билген актёр эди. Табийгъат ана бир кишиге ушамагъан фахму бергенди, ол а къаты ишлегени бла усталыгъын ёздюре барганды.

Бюгюн битеу халкъ да сюйген кинематографияда бек белгили атагъа – Серго Закариадзеге – 100 жыл болгъанды.

САРАККУЛАНЫ Асият хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68, 42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангъылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы, рекламаланы эм билдиригулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторла -47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалладa айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдуда. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпюю алмайды.
Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнъда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —П-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынгъанды.
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Текуланы Хауа- дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (1-чи бет), Акушланы Феруза (3-4-чю бетле), Ахматланы Шахида (2-чи бет) - корректорла.
Тиражы 3850 экз. Заказ № 2098

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
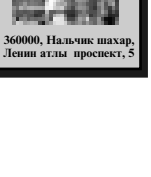
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

Культура

Театрмы, огъесе ахча жыйыуму?

Арт жыллада Москвадан келген театрла Нальчикни культура жашауына жангылыкъ къошуп турадыла. Озгъан шабат кюн Музыка театрда ара шахардан келген актёрла «Сезам» деген оюнну кёргюзтгендиле.

Ол кюн театрны залы хазна къалмай толу эди. Билетлени багъалыкъларына да къарамай (200-500 сом), ата-анала сабийлерин къонакъланы оюнларына келтирирге юрешгендиле. Баям, афишалада «Лазерное шоу «Сезам» шоу спектакль» дегенине алданнгандыла. Спектакльде уа бусагъатда мультфильмлени жигитлерин - Шрэкни, Адам-губуну, башхаланы бирге жыйып, артыкъ магъанасы болмагъан сюжет къурап, актёрла хар бири кесини ролюн ойнаргъа юрешгендиле.

Жырланы, тепсеулени, лазерни да хайырланып, жомакъны алай салгъандыла. Алай режиссёр иш бек къарысуз болуп, башха кёз алдар затла бла къутуладыла актёрла. Жаланда аланы уллу фантазия бла уста тигилген сахна кийимлерин белгилерге боллукъду. Лазерное шоу дегенликге, аны да андамында хайырланнгандыла. Ол театрны башында тюрлю-тюрлю оюула къураса, сабийле да къуугъа эдиле.

Къонакъла ахчаны, къарысуз оюнларында сора, суратла бла да ишлегендиле. Спектакльни жигитлери бла суратха тюшерге сюйгенлени сахнагъа аладжыларды 200 сом тёлегендиле. Алайсыз сабийлеге сахнагъа минип, актёрлагъа жууукъдан къараргъа, ала бла сёлеширге окъуна онг бермегендиле.

Хар ким да билгенича ишлейдиле алда, дейдиле. Москвадан келгенле анга бек тап тюзелгендиле.

ТАШЛЫЛАНЫ Асият.